

vuosien aikana 550–690 miljoonaa hyvitetävää sivua. Opetus- ja kulttuuriministeriön tutkimukset osoittavat, että yksityiseen käyttöön kopioidaan myös graafisia teoksia, kuten kirjoja, nuotteja, kuvia ja lehtiartikkeleita. Uusimman yksityisen kopioinnin tutkimuksen mukaan graafista aineistoa on viimeisen vuoden aikana kopioinut useampi kuin neljä viidestä (83 %) 12–79-vuotiaasta Suomessa (Taloustutkimus: Yksityinen kopiointi 2024-tutkimus). Kopiointitavat vaihtelevat tulostamisesta ja tallentamisesta skannaamiseen ja valokopiointiin.

Musiikki- ja videotiedostoja kopioitiin uusimman tutkimuksen mukaan yksityiseen käyttöön 162–191 miljoonaa kappaletta vuonna 2024. Graafisten aineistojen kopiointitapahtumia puolestaan oli 143 miljoonaa kappaletta (12–79 vuotiaiden keskuudessa, Taloustutkimus 2024). Tutkimuksen mukaan yksityisen kopioinnin hyvityksen piiriin kuuluva sivumäärä on arviolta välillä 582–697 miljoonaa sivua (12–79 vuotiaiden keskuudessa, Taloustutkimus 2024). 10 % vastaajista (12–79 v) kopioi, skannaa tai tulostaa päivittäin graafisia aineistoja yksityiseen käyttöön. 58 % kopioi, skannaa tai tulostaa vähintään muutaman kerran kuukaudessa. Suurin osa tallentaa tai tulostaa digitaalista aineistoa (esim. kirjaa, lehtiartikkeliä, kuvia tai nuotteja).

Tutkimus osoittaa, että kyse ei ole marginaalisesta kopioinnista eikä yksityinen kopiointi kohdistu ainoastaan musiikkiin ja av-teoksiin. Yksityishenkilöt kopioivat yksityiseen käyttöönsä mm. nuotteja, lehtiä, kirjoja ja kuvia. Painettuina julkaistut tekstit (kirjat, lehdet, nuotit jne.) ja kuvat on helppo myös skannata digitaalisiksi valokuvaamalla tai kännykän, tabletin tai muun mobiililaitteen skannerisovelluksella tai muun sovelluksen skannausominaisuudella ja nämä digitaaliset kopiot voidaan siirtää myös muihin digitaalisiin välineisiin ja tallennusalustoille. Jokainen yksityiskäyttöön tehty kopio tarkoittaa menetettyä myyntituloa kustantajalle ja menetettyä tekijäpalkkiota tekijöille. Yksityinen kopiointi aiheuttaa oikeudenhaltijoille taloudellista vahinkoa, joka ei ole vähäinen. Hyvitysmaksun rajoittaminen vain musiikin ja audiovisuaalisten teosten oikeudenhaltijoille ei ole perusteltua huomioiden EU:n tuomioistuimen ratkaisussa korostama yhdenvertaisuuden periaate (esim. Seven.One Entertainment, C 260/22, kohta 40).

Reprografisen kopioinnin sisällyttäminen yksityisen kopioinnin piiriin ja siten hyvitysmaksuvelvollisuuden piiriin on mainittu myös tietoyhteiskuntadirektiivin johdantokappaleessa 37: ”Jäsenvaltioille olisi sallittava reprografista kopiointia koskevan poikkeuksen tai rajoituksen säätäminen.” 17 EU-maassa (Alankomaat, Belgia, Espanja, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Liettua, Luxemburg, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Saksa, Slovakia, Slovenia, Tsekin tasavalta ja Unkari) sekä Norjassa kerätään hyvitysmaksuja myös tekstin ja kuvan oikeudenhaltijoille (tekijöille, kustantajille ja muille oikeudenhaltijoille). Esimerkiksi Alankomaissa teksti ja kuva otettiin hyvityksen piiriin vuonna 2012, koska haluttiin varmistua siitä, että kansallinen lainsäädäntö on EU:n tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artikla 2 kohdan b alakohdan mukainen. Ruotsissa on valmisteilla esitys, että myös kirjalliset ja kuvataiteelliset teokset (teksti ja kuva) otetaan yksityisen kopioinnin hyvitysmaksun piiriin. Tällä hetkellä Ruotsissa maksetaan yksityisen kopioinnin hyvitystä kirjallisten ja kuvataiteellisten teosten oikeudenhaltijoille osana liikkuvaa kuvaa tai äänitallennetta.

Yksityisen kopioinnin tutkimuksessa ei ole selvitetty, mille laitteille graafisia teoksia kopioidaan, mutta ei voida olettaa, että Suomessa kopiointikäyttäytyminen olisi poikkeavaa muista EU-maista. Hyvitysmaksua peritään muissa maissa mm. valokopioikoneista, skannereista, tulostimista, fakseista ja monitoimilaitteista. Lisäksi teksti ja kuva saavat osuuden kopioinnin mahdollistavista laitteista, tallennusalustoista ja palveluista kertyvistä hyvitysmaksuista.

Sekä EU:n lainsäädäntö että oikeuskäytäntö mahdollistavat ja edellyttävät hyvityksen maksamista myös graafisten teosten oikeudenhaltijoille suojattujen tekstien ja kuvien yksityisestä kopioinnista.

Hyvitysvelvollisuuden piiriin kuuluva kopiointi

Kysymys 2: Minkälainen kopiointi yksityiseen käyttöön kuuluu mielestänne hyvitysvelvollisuuden piiriin ts. minkälaisten aineistojen kopiointi ja minkälaista tekniikkaa käyttäen?

- analoginen – analoginen, esim. painetun aineiston valokopiointi
- analoginen – digitaalinen, esim. painetun aineiston skannaus
- digitaalinen-analoginen, esim. sähköisesti tallennetun aineiston tulostaminen paperille
- digitaalinen – digitaalinen, esim. tietoverkossa olevan aineiston tallentaminen puhelimen muistikortille tai pilvipalveluun

Hyvitysvelvollisuuden piiriin kuuluvat kaikki aineistojen kopiointi yksityiseen käyttöön mitä tekniikkaa tahansa käyttäen.

Hyvityksen toteuttamistapa

Kysymys 3: Jos hyvitys toteutetaan tallennusalustamalla, niin mitkä laitteet, tallennusalustat ja palvelut tulisi sisällyttää hyvitysmaksun piiriin (esim. älypuhelin, tietokone, monitoimilaite, tallentava digisovitin, ulkoinen kiintolevy, muistitikku, ulkoinen tallennuspalvelu, tallennettava CD tai DVD, MP3-soitin)?

Tulisiko maksun koskea kaikkia laitteita, tallennuslaitteita tai palveluita vai voitaisiinko jotain niistä sulkea maksun ulkopuolelle yleisesti tai joissain tapauksissa? Millä perusteella (ks. jäljempänä maksun suuruuteen vaikuttavista tekijöistä)?

Hyvitysmaksun piirissä tulee olla kaikki tallennuslaitteet, laitteet ja palvelut, joille voidaan tallentaa tai kopioida sisältöjä tai joita voidaan käyttää yksityisen kopion tekemiseen. Unionin tuomioistuin on painottanut teknologianeutraliteetin periaatteen noudattamista.

Kysymys 4: Olisiko tallennuslaitteiden sijasta tai ohessa mahdollista periä hyvitysmaksua niiltä yksityishenkilöiltä, joilla on Suomessa laajakaista tai mobiililaajakaista (jäljempänä nettiliittymämalli), koska internetin kautta puhelimeen, tabletille, tietokoneeseen ja pilvipalveluun tehtävä kopiointi edellyttää jonkinlaista liittymää?

Onko nettiliittymämallilla mahdollista kerätä hyvitysmaksua kattavasti niiltä yksityishenkilöiltä, jotka voivat valmistaa kopioita yksityiseen käyttöön? Jos ei, mainitse esimerkkejä pois jäävistä tilanteista.

Suomen tietokirjailijat ry ei näe nettiliittymämallia tietoyhteiskuntadirektiivin ja unionin oikeuskäytännön mukaisena ratkaisuna eikä se olisi toteuttamiskelpoinen. Suomen tietokirjailijat ry:llä ei ole tiedossa, että vastaava malli olisi käytössä missään muussa maassa.

Kysymys 5: Miten varojen kerääminen tulisi järjestää muissa kuin tallennuslaitteilla tai nettiliittymämallissa niin, että varat voitaisiin viime kädessä kerätä vain niiltä yksityishenkilöiltä, jotka voivat valmistaa kopioita yksityiseen käyttöönsä?

Maksun kerääminen ja maksun kohdentuminen

Kysymys 6: Tulisiko maksuvelvollisuus tallennusalustamallissa kohdentaa kaikkiin laitteiden ja tallennusalustojen valmistajiin, maahantuojiin sekä toissijaisesti jälleenmyyjiin sekä palveluiden tarjoajiin, jotka myyvät tuotteita tai palveluita, joiden loppukäyttäjä voi olla yksityishenkilö?

Lähes kaikissa maissa, joissa on yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmä ja jossa maksu kerätään laitteista, tallennusvälineistä, -alustoista ja palveluista, maksu kerätään laitteiden ja tallennusalustojen valmistajilta, maahantuojilta tai jälleenmyyjiltä sekä palveluiden tarjoajilta, jotka myyvät tuotteita tai palveluita, joiden loppukäyttäjä voi olla yksityishenkilö. Viimekädessä hyvitysmaksun maksaja on aina se yksityishenkilö, joka hankkii laitteen, tallennusalustan tai palvelun.

Kysymys 7: Kenen tulisi nettiliittymämallissa olla ensisijaisesti maksuvelvollinen ja periä maksua liittymien haltijoilta? Tulisiko maksua periä kaikista yksityishenkilöiden nettiliittymistä vai tulisiko maksun perimiseen tehdä rajauksia nettiliittymän nopeuden tai liittymän haltijan iän perusteella?

Jos tällaista maksua perittäisiin, tulisiko sitä periä vuosittain vai jollakin muulla aikavälillä?

Suomen tietokirjailijat ry ei kannata nettiliittymämallia.

Kysymys 8: Jos hyvitys maksettaisiin budjettivaroista tai erillisestä rahastosta, minkä tahon tulisi huolehtia maksun keräämisestä?

Suomen tietokirjailijat ry:n näkemyksen mukaan valtion budjettivaroista rahoitettavat mallit eivät ole direktiivin ja unionin oikeuden mukaisia ratkaisuja.

Maksun määräytyminen ja maksun suuruuteen vaikuttavat tekijät

Kysymys 9: Tulisiko maksun tason lähtökohtaisesti määräytyä tallennuskapasiteetin perusteella vai jollain muulla perusteella vai näiden yhdistelmänä?

Jos katsotte, että tallennuskapasiteetin sijasta tai ohessa olisi sovellettava muita määräytymisperusteita, niin mitä nämä perusteet olisivat ja millä perusteella niitä tulisi soveltaa?

Tallennuskapasiteettiin perustuva maksu olisi toimivin ratkaisu. Se on pääosin käytössä muissakin EU-maissa.

Kysymys 10: Millä tavalla laitteiden monikäyttöisyyden ja tallennuslaitteiden ja tallentamiseen käytettävien välineiden rajan hämärtyminen tulisi ottaa huomioon hyvitysmaksullisia laitteita ja alustoja sekä palveluita määriteltäessä ja / tai maksun suuruutta määrättäessä?

Teknologianeutraaliuden vuoksi monikäyttöisiä laitteita ei tule jättää hyvityksen ulkopuolelle. Vaikka toiminto olisi toissijainen, mahdollistaa se kuitenkin kopioinnin yksityiseen käyttöön. Useissa EU-maissa monikäyttöisillä laitteilla on tallennuskapasiteettiin perustuva hyvitysmaksu. Näin tulee olla Suomessakin.

Kysymys 11: Millä tavalla teknisten toimenpiteiden käyttäminen tulisi ottaa huomioon?

Unionin tuomioistuin on todennut, että teknisten toimenpiteiden soveltamismahdollisuuden ei tule vaikuttaa hyvitysmaksuvelvollisuuden soveltamiseen.

Kysymys 12: Millä tavalla maksun suuruuden tulisi määräytyä nettiliittymämallissa?

Suomen tietokirjailijat ry ei kannata nettiliittymämallia.

Kysymys 13: Missä tilanteissa haitan voitaisiin katsoa vahingon olevan vähäinen ja millä perusteella? Olisiko määriteltävä tällaisen vahingon kynnyisarvo, ja jos olisi, niin mikä se voisi olla?

Suomen tietokirjailijat ry ei kannata minkäänlaisen kynnyisarvon säätämistä tai asettamista. Vähäistä haittaa ei ole mahdollista määrittää.

Maksun suuruus ja päätös maksun suuruudesta

Kysymys 14: Millä tavalla päätöksenteko hyvitysmaksun piiriin kuuluvista laitteista, tallennusvälineistä ja palveluista tulisi järjestää? Millä tavalla hyvitysmaksun suuruudesta tulisi päättää? Tulisiko yksityisen kopioinnin kokonaismäärää tarkastella nykyisenkaltaisilla yksityistä kopiointia koskevilla tutkimuksilla?

Hyvitysmaksun piiriin kuuluvat laitteet, tallennusvälineet ja palvelut sekä niistä kerättävien maksujen suuruudet tulee perustua viranomaisen päätökseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämä, riippumattoman tutkimuslaitoksen tekemä yksityisen kopioinnin vuosittainen tutkimus tulee säilyttää. Tutkimus on erityisen hyödyllinen määriteltäessä eri aineistotyyppien ja oikeudenhaltijaryhmien välisiä jakosuhteita.

Kysymys 15: Mikäli hyvitysmaksu tulisi mielestänne toteuttaa esimerkiksi erillisellä rahastomallilla tai nettiliittymämallilla, niin millä perusteella ja minkälaisella päätöksentekomekanismilla hyvitysmaksun määrästä tulisi päättää?

Suomen tietokirjailijat ry ei kannata rahasto- tai nettiliittymämallia.

Kysymys 16: Onko Suomen hyvitysmaksutaso kokonaisuutena (vuonna 2024: 11 miljoonaa euroa, vuonna 2025: 5,5 miljoonaa euroa) oikea suhteessa oikeudenhaltijoille aiheutuvaan vahinkoon?

Kumpikaan taso ei ole oikea suhteessa oikeudenhaltijoille aiheutuvaan vahinkoon. Edes nykyinen (2024) 11 miljoonan taso ei vastaa tekijänoikeuslain tarkoittamaa kohtuullista tai direktiivin tarkoittamaa sopivaa hyvitystä yksityisestä kopioinnista tekijänoikeudenhaltijoille aiheutuvasta haitasta. Nykyisellä hyvitysmaksulla ei ole kompensoitu graafisten teosten tekijöille ja oikeudenhaltijoille heidän teostensa yksityistä kopiointia.

Hyvitysmaksukustannuksen henkilöllinen kohdentuminen

Kysymys 17: Miten mahdollinen vapautus hyvitysmaksusta tai maksetun hyvitysmaksun palautus olisi järjestettävä, jotta vapautuksen tai palautuksen saaminen olisi tosiasiallisesti mahdollista, eikä kohtuuttoman vaikeaa?

Maksujen raportointi sekä palautukset tulisi hoitaa sähköisellä järjestelmällä tai palvelulla.

Kysymys 18: Tulisiko työnantajan työntekijän käyttöön hankkimien / vuokraamien älypuhelimien, joiden haltijana on luonnollinen henkilö, kuulua hyvitysmaksun piiriin, ja millä tavalla maksun keräämisen tällaisten puhelimien osalta tulisi tapahtua? Miten työntekijöiden käytössä oleviin kannettaviin tietokoneisiin tulisi suhtautua?

Unionin oikeuskäytäntö huomioiden on perusteltua, että myös työsuhdepuhelimien, työnantajan työntekijän käyttöön antaminen kannettavien tietokoneiden, tablettien ja muiden laitteiden, joita voidaan käyttää myös yksityiseen kopiointiin, sisältyvät hyvitysmaksun piiriin.

Hyvitysmaksun alueellinen kohdentuminen

Kysymys 19: Onko hyvitysmaksun kerääminen mahdollista, jos yksityishenkilö ostaa tallennuslaitteen tai -alustan ulkomaisesta verkkokaupasta? Entä silloin, jos yksityishenkilö hankkii tallennuspalvelun (pilvipalvelu) ulkomailta?

Miten tällaista toimintaa voidaan valvoa? Mikäli tätä ei voida valvoa, olisiko tarkoituksenmukaisempaa kerätä hyvitysmaksua tallennuslaitteiden sijasta tai ohessa sellaisilta luonnollisilta henkilöiltä, joilla on laajakaistaliittymä Suomessa?

Ulkomaisesta verkkokaupasta ostetuista tallennuslaitteista ja -alustoista sekä ulkomaisista tallennuspalveluista, joita tarjotaan Suomessa asuville yksityishenkilöille, tulee periä hyvitysmaksu. Ulkomaisista verkkokaupoista tilatuista laitteista ja tallennusalustoista maksu tulee periä ja valvoa maksujen suorittamista samalla tavoin kuin niistä peritään muitakin tulli- tai vastaavia maksuja.

Maksuvelvollisen tilitysvelvollisuus

Kysymys 20: Jos hyvitysmaksuvelvollisuus koskisi tallennuslaitteiden ja -alustojen valmistajia, maahantuojia, myyjiä ja tallennuspalveluiden tarjoajia, niin miten maksu- ja tilitysvelvollisuus oikeudenhaltijoille olisi järjestettävissä niin, että sen aiheuttama kustannusrasitus ja hallinnollinen taakka olisi mahdollisimman pieni?

Jos katsotte, että maksu olisi kerättävissä keskitetyimmällä tavalla, niin miltä taholta ja miten maksun kerääminen ja tilitysvelvollisuus hoidettaisiin?

Nykyään on mahdollista toteuttaa maksujen raportointi sähköisellä järjestelmällä tai palvelulla, jolloin raportointi ja tilitys on helppoa sekä tehokasta. Tämä vähentää hallinnollista taakkaa kaikilta osapuolilta.

Kysymys 21: Onko maksu- ja tilitysvelvollisuuden kannalta merkitystä, tapahtuuko tilitys yhdelle vai useammalle oikeudenhaltijoita edustavalle taholle?

Hallinnollisen taakan minimoimiseksi maksut ja tilitykset tulisi tehdä yhden yhteishallinnointiorganisaation kautta, esimerkiksi Kopiosto ry.

Maksun keräävä taho ja maksuvarojen tilitys oikeudenhaltijoille

Kysymys 22: Onko näkemyksenne mukaan tältä osin tarvetta tehdä muutoksia tekijänoikeuslakiin?

Olisiko riittävää, jos laissa olisi säännökset yleisistä varojen tilitystä ja käyttöä koskevista perusteista, joita noudattaen hyvitysmaksuvarat keräävä ja/tai tilittävä taho (tai tahot) voisi päättää jakosuhteesta yksilöllisten tilitysten ja tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käytettävien varojen välillä sekä tilityisperusteista ja varojen jakamisesta?

Millä tavalla maksuvarojen tilitys oikeudenhaltijoille tulisi järjestää niin, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän hallinnollista taakkaa ja kuluja?

Yhteisiin tarkoituksiin käytettävien varojen osuudesta on tarpeen säätää laissa. Viranomaisen päätöksellä on tarpeen määritellä myös eri teostyyppien osuudet kertyneistä hyvitysmaksuvaroista. Määrittelyssä voidaan käyttää perustana yksityisen kopioinnin tutkimusta. Varojen tilitys voidaan järjestää kustannustehokkaasti nykyisten yhteishallinnointiorganisaatioiden kautta.

Kysymys 23: Millä tavalla tulisi määritellä varojen jakautuminen eri aloja edustaville oikeudenhaltijaryhmille?

Jako-osuuksien määrittelemiseksi on tarpeen jatkaa yksityisen kopioinnin tutkimuksen toteuttamista ja sen on syytä olla opetus- ja kulttuuriministeriön riippumattomalla tutkimuslaitoksella teettämä.

Järjestön valvonta

Kysymys 24: Onko näkemyksenne mukaan järjestön valvonnan osalta tarvetta tehdä muutoksia tekijänoikeuslakiin? Jos on, niin mitä muutoksia ja millä perusteella?

Yhteishallinnointiorganisaatioita velvoittaa yhteishallinnointilaki, joka sisältää myös valvontakeinoja.

Yhteenveto

Kysymys 25: Minkä järjestelmän tai järjestelmien yhdistelmän pohjalta (mahdollisine muokkauksineen) hyvitys tulisi ensisijaisesti järjestää tarvittavine muutoksineen:

tekijänoikeuslaissa ennen vuotta 2015 noudatetun tallennusalustamallin pohjalta,

Kysymys 26: Onko olemassa jotain olennaisia näkökohtia, joita ei ole kysytty, mutta jotka katsotte tarpeelliseksi tuoda esiin?

-

Haanpää Sanna-Maria
Suomen tietokirjailijat ry